

TYRVÄÄ["], KAUKOLA, JUVELA JA SAUKKO,
MYLLYVAINIO

Rantakautisten löytöpaikkojen haivaus

Jorma Leppäaho 1946

Kertomus amanuenssi Jorma Leppäahon suorittamista kaivauksista Tyrvään pitäjän Kaukolan kylässä Juvelan talon "uuden suulin" ja Saukon talon Myllyvainion (Hohkonmäen) rautakautisilla löytöpaikoilla. Kaivaukset suoritettiin Tyrvään Voima OY:n (Rosenlewyhtymä ja Yhtyneet Paperitehtaat) kustantamina 4.7. - 29.7.1946. Yleistopografiasta katso tarkemmin intendentti Salmon kaivauskertomusta. Tätä kertomusta seuraa 6 valokuvaa ja 10 karttaa.

Juvela. Hautaraunio I (yleiskartan N° 76).

Raunion keskuskivenä oli n. 3,5 x 2,5 x (1,5) m suuruinen siirtolohkare. Ehkä vain 1/4 oli rauniosta koskemattomana jäljellä. Koko eteläpuoleinen osa oli tuhoutunut Juvelan "suulin" rakennus- ja maantasoitustöissä. Keskuskiven itäpuolella, kaivausruutujen F1 - H1 alueella, oli vain vajaat 1 m:n levyinen kaistale raunion koskematonta kivi- ja maapakkausta, jonka paksuus oli n. 40 cm. Ison kiven sivussa, kaistaleen pohjoispuolella oli historiallisaikainen, n. 2 x 3 m suuruinen tiilenpolttohauta. Hauta ei ollut juuri kummun pohjaa syvemmillä. Se oli ~~sav~~ettu ja täynnään hiiltä, nokea sekä tiilen ja poltetun savenpalasia. Raunion länsi- ja pohjoispuoli oli sensijaan koskematonta. Kuten kartasta näkyy, reunaan on ollut asetettu tavallista kookkaampia kiviä. Reunan ja keskuskiven väli oli tavanmukaista kivi- ja maapakkausta. Kivien koko vaihteli nyrkinkokoisista aina miehen nostannaisiin. Sen paksuus vaihteli n. 40 - 50 cm:iin. Läpileikkaus kummusta otettiin linjalta A - I, joka vastaa tuhoutumatta jääneen alueen reunaa. Nokea oli kauttaaltaan ympäri suurta keskuskiveä, mutta ei varsin suuria määriä.

Rauniosta saadut löydöt eivät olleet millään tavoin ajoittavia. Painavaa rautakuonaa saatiin talteen kilokaupalla, eritoten ruudusta C 3. Lukuisat kuonakupit tai niiden katkelmat osoittavat, että kuona on jähmettynyt suppilomaisessa sulatuskuopassa. Mitään sulatuskuopan jälkiä ei paikalta tavattu. Kolme kuonaantunutta kiveä (11603:2, 10 ja 14) ovat epäilemättä sulatuskuopan seinämistä. Niitä olisi kait ollut enemmän, jos paikalla olisi sijainnut sulatto. Totta on, että suuri osa kumpua on tuhoutunut. Toiselta puolen, kun kuona näyttää juuri keskittyvän säilyneeseen osaan ja erikoisesti ruutuun C 3 tuntuisi uskottavimmalta, että sulaton olisi täytynyt sijaita juuri koskemattomassa osassa. Mitään rakenteellisia merkkejä siitä ei kuitenkaan tavattu. Uskottavampaa kait onkin, että kuona on tuotu paikalle muualta. Kuonaantuneet kivet ovat tulleet vain varsinaisen kuonan mukana paikalle. Aivan sulanut savikiekon jäännös (11603: 17) saatiin ruudusta C3. Epävarmoja ovat sen sijaat muut mahdolliset savikiekon kappaleet (11603:11, 18, 24). Samoin on laita suuren kuonamohkaleen, johon näyttää sulaneen kiinni savikiekkoa (11603; 7).

Poltettua luuta saatiin talteen yksi palanen (11603:4). Vähän poltettua tai polttamatonta samoin yksi (11603:23) sekä yksi hevosen hammas (11603:12). Saviastialöydökset ovat perin vähäiset. Niiden avulla ei voi tehdä suuriakaan päätelmiä. Mainittakoon kuitenkin, että saviaines ei ole erikoisen karkeaa.

Maanomistajan pyynnöstä, ei raunioita entisöity, koska sen kivet tarvitaan maantasoitustöihin.

Juvelan "suuli", hautaraunio II (yleiskartan N° 78):

Raunio osoittautui olevan kooltaan n. 4,5 x 5 m ja miltei vinoneliön muotoinen, suuntana kaakko-luode. Luoteispäässä oli n. 1 x 1,5 suuruinen maakivi. Mahdotonta ei ole, että raunio on ollut

laajempi ja suuri kivi on muodostanut muinoin raunion keskustan. Pellon sarka nimittäin "leikkasi" selvästi raunion pitkin suurta kiveä. Raunion lounaispuolella lienee tie tuhonnut osan kiveystä. Mitään kookkaampaa reunakivetystä ei havaittu missään kohdin. Suuren kiven vieressä, kaakkoispuolella oli n. 1 m² suuruinen "ryöstökuoppa", joka ei kuitenkaan ulottunut aivan pohjakerrokseen asti. Ruuduissa A2 - 3 kivet olivat varsin huolella ladottuja, muualla sensijaan ilman järjestystä. Nokimaata ei ollut muuta kuin aivan häviävän vähän pohjakerroksessa. Profiiliksi valittiin ruutujen A2 - G2 ja A3 - G3 välinen yhdyslinja. Se osoittautui sikäli väärin valituksi, että raunion ison kiveä se ei leikannut. Kaivaessa ilmeni, että ison kiven viereen lounais-koillissuunnassa oli pohjimmaisiksi ladottu n. 2 x 3 m suuruinen melko huolellisesti tehty latomus. Latomus on todellakin ollut "erillään" muusta raunion rakenteesta. Tästä on todisteena latomuksen päältä monissa kohdin todettu muutamankin cm paksuinen maakerros, joka eristi sen muusta rauniosta. Samoin kaivausmiehet erehtyivät luulemaan latomuksen päällä ollutta maakerrosta pohjamaaksi ja lopettivat kaivauksen syvyysuunnassa tähän. Vasta pohjaa lopullisesti tutkittaessa latomus löytyi.

Löydöksistä on tärkein mosaikkityötä oleva lasimassahelmi. Se ei kuitenkaan ole tarkemmin ajoitettavissa. Parhaimmat vastineet helmelle saa Pertunmaan löydöstä ja Arbmanin Birka-julkaisusta. Joitakin yhtymäkohtia löytää kyllä vanhemmastakin aineistosta (esim. Veeck, Alamannen in Württemberg) mutta näyttää todellakin siltä, että helmi voisi olla viikinkiaikainen ja joutunut sekundärisenä vanhemman haudan täytemaahan. Tätä vastaan puhuu kuitenkin se seikka, että helmi löytyi n. 20 cm syvyydestä.

Luulöydöistä mainittakoon ensinnä, että poltettua (tai vähän poltettua) löytyi vain nimeksi (11603; 37; 49; 52). Kumman täytemaasta löytyi useita kookkaan eläimen tai eläinten putkiluita, nimisiä j.n.e. Eläintieteellisesti arvokkain on hyvin säilynyt kookas karjun torahammas (11603; 27).

Kuonaa tuli verraten vähän, joukossa on jokunen kappale painavaa rautakuonaakin (11603; 33 ja 39). Savikiekon sulaneita kappaleita voi myöskin olla kuonan joukossa (11603; 28-9). Saviastia-aines on peräti vähäistä, mutta laadultaan ei erikoisen korkeaa.

Maanomistajan pyynnöstä ei rauniota rakennettu tutkimisen jälkeen ennalleen.

Saukon Myllyvainio (~~Honko~~) hautaraunio N° 112.

Raunio osoittautui olevan n. 5 x 9 m:n suuruinen suorakaide. Mahdotonta ei ole, että peltotöissä kumpu on aikain kuluessa kaventunut. Täytemaa oli aivan mustaa ja nokista, eroten siten Juvelan "suulin" röykkiöistä. Poikkileikkauksia otettiin kaikkiaan 4. Yksi otettiin röykkiön pituussuuntaan pitkin linjaa A4 - 5 ja J 4 - 5. Poikkileikkaukset poikittaissuuntaan otettiin linjoilta a¹ - b¹; c¹ - d¹ ja e¹ - f¹. Kivien kasaamisessa ei voi kaivata mitään varsinaista järjestystä. Reunakivetystä ei näytä olleen samoin ei myöskään silmäkivinä pidettäviä jollei oteta lukuun maakiintoista kiveä ruudun B3:n vaiheilla. F4 vaiheilla oleva kivi ei ole maassa kiinni, vaan paikalle vieritetty. Järeän rakenteensa puolesta raunio näyttää F - G - ruutujen kohdin ikäänkuin jakautuvan kahteen osaan. Suurimmat paikalle vieritettyt kivet painavat runsaasti yli 1 t. Niinpä reunassa, ruudun A 5:n vaiheilla olevan ja pienien kivien päälle vieritetyn järkaleen liikuttam^{seen} tarvittiin 6 miehen yhteiset ponnistukset. Kuten profiilileikkauksistakin selvenee raunio kivi- ja maakerros oli enimmillään n. 50 - 60 cm.

Löytöaineisto ei ole tarkemmin ajoittava. Rautaesineitä on vain pienet keritsimet ja erikoismuotoinen veitsi (11603:59 - 60). Saviastian palasia on runsaanlaisesti ja sen karkeuslaatu vaihtelee. Hauska on pienen pikarin pohjan puolikas (11603:117). Varma savikiekonkatkelma on ruudusta F3 (11603:106). Sen toisella puolen on selviä kuonaantumisen jälkiä. Painavaa rautakuonaa on vain yksi varma pienikokoinen pala (11603:92). Eläintieteellinen luu ja hammasaineisto on antoisampi. Erikoinen on nuoren orin etuhammasrivistö ja osa nenäluuta (11603:54). Löydös oli n. 10 - 15 cm syvyydessä. Osa muista hammaslöydöistä (11603:82, 86, 129-130) on siksi syvältä, että tuskin voi olla kysymyksessä muuta kuin jo haustautilaisuudessa surmatun ja paloittelun hevosen tai hevosten suuaineksen joutuminen haudan täytemaahan. Poltettu luuaines on vähäinen ja mitään sanomaton. Ei ole selvyyttä onko joukossa ihmisen luita.

Tämänkin raunion tutkimuksessa ilmeni, että Myllyvainion vaiheilla on täytynyt olla kivikautinen asuinpaikka. Täytemaasta löytyi nimittäin melko runsaasti kivikautista aineistoa (11603:76, 83, 94, 98, 103-4, 112-13, 116, 122). Tutkimusten jälkeen raunio kasattiin ennalleen.

Hauta 112 a.

Hauta 112:n lähellä eli vain n. 4 m kaakkoon (raunion keskilinjalta ja reunasta mitattuna) sijaitsee lähes 2 x 2 m suuruinen maakivi. Sen pohjoispuolella osoittautui olevan n. 1 x 1,5 m suuruinen latomuksen jäännös. Sen yhdessä kohdin oli kiviä vielä 3:ssa kerroksessa. Löytöjä saatiin talteen; saviastianpalasia, poltettua savea, polttamatonta luuta (syvältä) sekä kivikautista keramiikkaa (11603:133). Paikalla on epäilemättä ollut silmäkivinen raunio, joka on peltotöissä tuhottu miltei kokonaan. Kovinkaan suuri se ei

ole voinut olla läpimitaltaan, sillä se olisi ottanut kiinni hautaan 112, tai sitten ollut vain osa viimeksimainitusta, ehkäpä sen silmäkivi. Viimeinen olettamus on kenties liian rohkea, sillä silloin haudan 112:n ulkoperäiseksi läpimittauksi tulisi 15 - 20 m.

Hauta 112 b.

Kaksi suurta vierekkäistä maakiviä, joiden välisessä raossa oli kivilatomuksen jätettä. Poltetun luun samoinkuin saviastian palasia saatiin talteen (11603:138-9). Maakivet ovat ilmeisesti olleet peltotöissä täydelleen tuhotun raunion silmäkivinä.

Hauta 113.

Kooltaan $4\frac{1}{2}$ x 6 m, ehkä peltotöissä pienentynyt. Raunion järeän rakenteen muodostaa kolme lounais-koillissuunnassa perättäin olevaa suurta maakiveä, joista keskimäinen on kookkain (2 x 3 m). Kivien väliset molemmat raot on pakattu kiveä ja maata täyteen. Latomusta on myös koillisen suuren maakiven etelä- ja itäpuolella. Kulttuurimaan suurin paksuus oli n. 75 cm.

Löytöaineisto ei ollut ajoittava: 2 rautaveistä (11603, 146 ja 150), erikoismuotoinen rautanaula (1160:155), savikiekonpalasia (11603:141, 159) ja kuutiokivi (11603:163). Saviastianpalasia on runsaanlaisesti. Aines on karkeaa. Poltettua luuta on vain jokunen murunen. Polttamattomasta luuaineksesta mainittakoon kolme hevosenhammasta (11603:147, 153 ja 168).

Raunion täyttemaasta saatiin myös kivi-kautisia löydöksiä (11603:143, 162 ja 166). Hiekkansekaista suomalmia voi olla eräs ruudusta E 3 löytynyt kappale (11603:164.).

Tutkimusten jälkeen raunio kasattiin entiselleen.

Hauta 114.

Välittömästi suurimman haudan N° 110:n itäpuolella oli pieni, mutta rakenteeltaan selvästi itsenäinen ja kait myös koskemattomana säilynyt hauta. Viiden suuren maakiintoisen kiven n. 1,5 x 2 m suuruinen, suorakaiteen muotoinen ja arkkurakennelmaa muistuttava tila oli käytetty haudaksi ja pakattu täyteen kiviä ja maata. Kulttuurikerroksen paksuus oli n. 50 cm. Nokimaata, jota haudassa 112 oli kauttaaltaan ja haudassa 113 jonkun verran vähemmän ei tässä ollut ollenkaan.

Löytöaineisto oli hyvin vähäpätöinen: hiukan saviastian paloja ja tiivistettä, kuonaa ja pari murusta poltettua luuta. Merkillisin löytö on kappale leukaluuta, jossa on vielä kiinni pari hammasta (11603:182), ehkä hieman poltettu. Osteologinen määrittely: Tutkimisen jälkeen hauta asetettiin ennalleen.

Hauta 115.

Sijaitsi vain muutaman m. suuresta rauniosta 110 koilliseen. Peltotöissä miltei kokonaan "sulateltu", joten paikalla oli vain muutamia suuria kiviä. Maa oli varsin nokista. Tutkiminen jäi kaikkein viimeiseksi ja oli hätiköiden tehtävä. Kartotusta ei ehditty suorittaa, eikä siitä olisikaan ollut suurta iloa, siksi pahoin tuhottu hauta jo oli. Löytöjä saatiin vain kiilleliuskeinen käsihioiden puolikas, "liippa" (11603; 183) ja kaksi pientä saviastianpalasta, joista toinen on epäilemättä kivikautta.

Hauta 116.

Suuren raunion 110:n pohjoispuolella ja vain muutaman m. päässä siitä. Pahoin tuhottu, kuitenkin oli n. 1 x 1,5 m suuruisen silmäkiven eteläluoteispuolella koskemattomaa osaa vielä n. 2,5 x 4 m. suuruinen alue. Raunion jäännöksen tutkiminen oli suoritettava hyvin

kiireisesti kaivausten viimeisenä päivänä. Suurimmat kivet kyllä ehdittiin piirtää karttaan, mutta profiilia ei ole. Kuitenkin todettiin kivi- ja maapakkauksen olevan keskimäärin n. 50 cm. Kulttuurimaa oli hyvin nokista. Löytöaineisto oli vähäinen (mm. saviastian ja poltettujen hevosen hampaiden palasia) mutta todisti kuitenkin osaltaan, että tämäkin muinaisjäännös oli luonteeltaan samanlainen kuin muutkin. Myllyvainion rauniot.

Hauta 116 a.

Oli rakenteeltaan varsin omalaatuinen. Paikalla oli matala n. 3 x 3 m suuruinen maakivi, joka pohjois- etelä-suunnassa muodosti ikäänkuin penkin. Tätä "penkkiä" vastaan oli maasta ja pienistä nyrkinkokoisista kivistä kyhätty hyvin selväpiirteinen "kumpu". Lämpimittä oli n. 2,5 x 2,5 m ja korkeus peräti 50 cm. Suurehkoja karttaan piirrettäviä kiviä oli vain kaakkoisessa kulmauksessa, ja nekin suurelta osaltaan varsinaisen kumpurakenteen ulkopuolella. Nokimaata ei tutkimuksen aikana havaittu. Löydökset olivat vähäiset, mutta tavanomaiset: saviastianmurusia ja polttamatonta luuta (11603; 191-2). Maakiven ympäristö oli kyllä raivattua aluetta, joten saattaisi olettaa, että hauta nykyisessä muodossaan olisi vain suuren haudan muinainen silmäkivi, jonka päälle on jäänyt kulttuurikerrösta. Rakennelman nykyinen selväpiirteinen muoto tukee mielestäni kuitenkin olettamusta, että hauta alkuaan hyvin on voitu tehdä tällaiseksi pienikoiseksi. Tutkimuksen jälkeen hauta asetettiin entiselleen.

Yhteenvetona edellä esittämistä hautatutkimuksistani huomautan, että poltettua luuta ei ole tavattu kuin joku sirunen tai siten ei ollenkaan (116a). Ei ole todistettua onko monikaan noista murusista todellakin vainajan poltetun ruumiin muistoja. Myllyvainion puolella voi osa luunmurusista olla kivikautisia ja lähtöisin

hautojen vaiheilla olleesta kivilautisesta asuinpaikasta. Ehkei ainoakaan tutkituista haudoista ole enää koskematon, vaan pelto- töissä pahoin "kutistuneet". Voisi siis väittää luuaineksen jou- tuneen hukkaan tuhoutuneiden osien mukana. Tämä ei mielestäni kui- tenkaan ole uskottavaa, vaan haudat ovat eräänlaisia kenotafeja, joissa poltetut luut ovat sattumaisin tulleita, tuskinpa edes "pars pro toto"mielessäkään. Varsinainen hautaus on tapahtunut muualle.

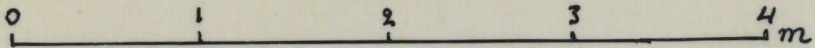
Jorma Leppänen

TYRVÄÄ KAUKOLA

Juvelan "Suuli"

Hautausmaasto n=1
(Yleiskartan n:76)

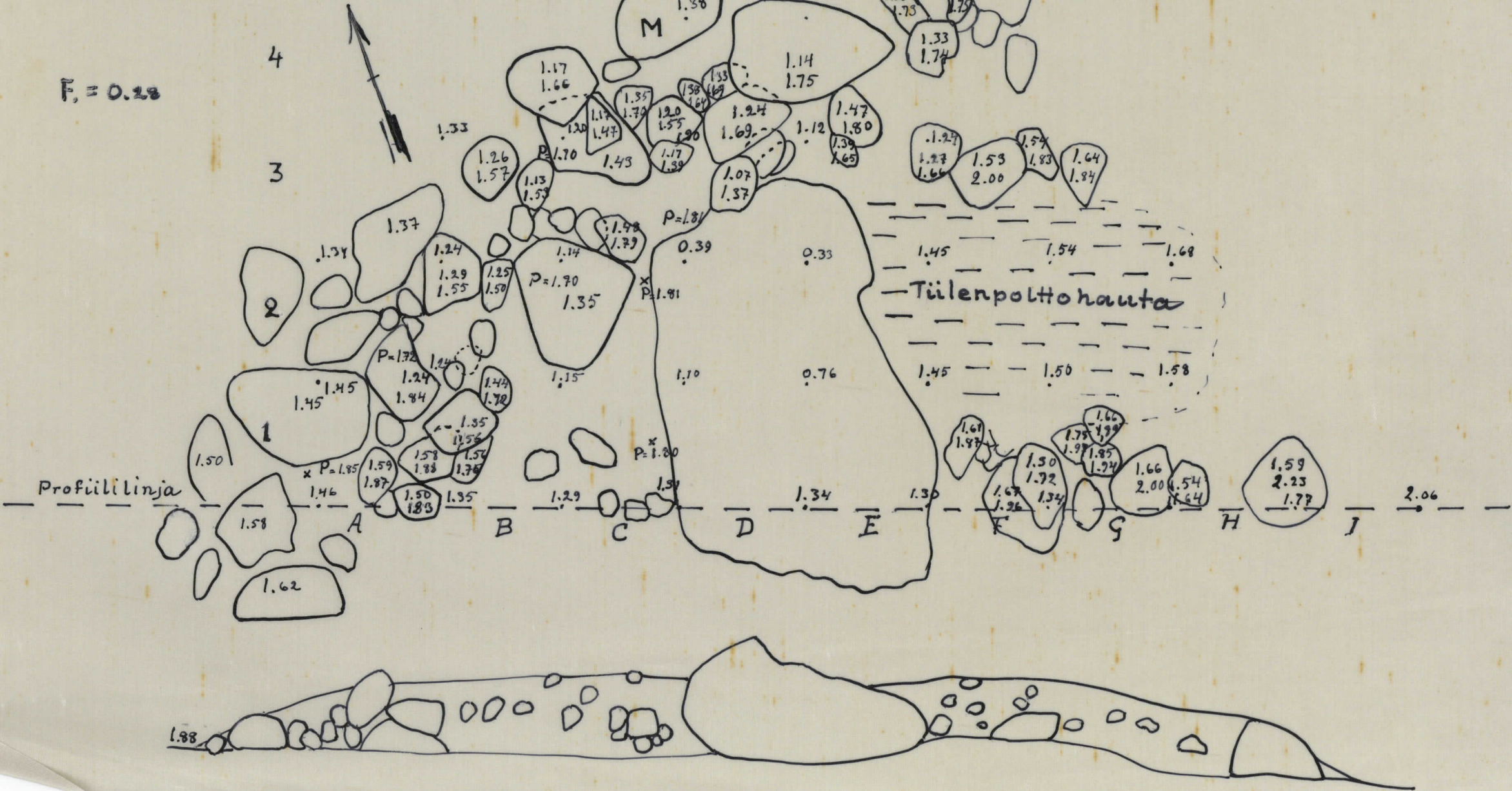
Jorma Leppäaho 1946

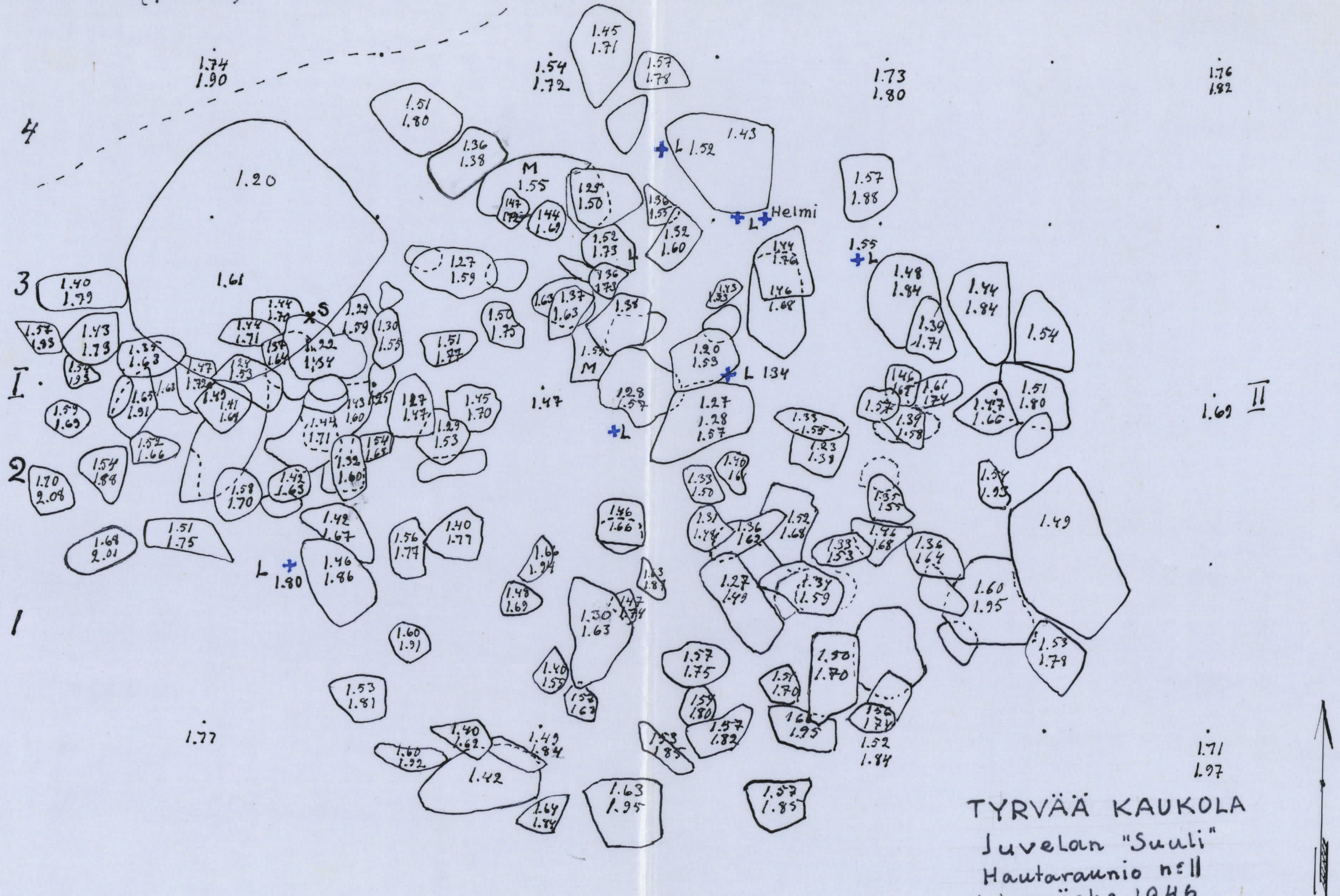
F = 0.28

4

3

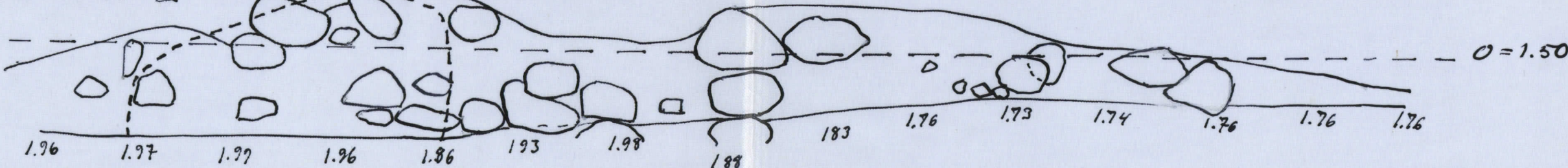

(peltoa)

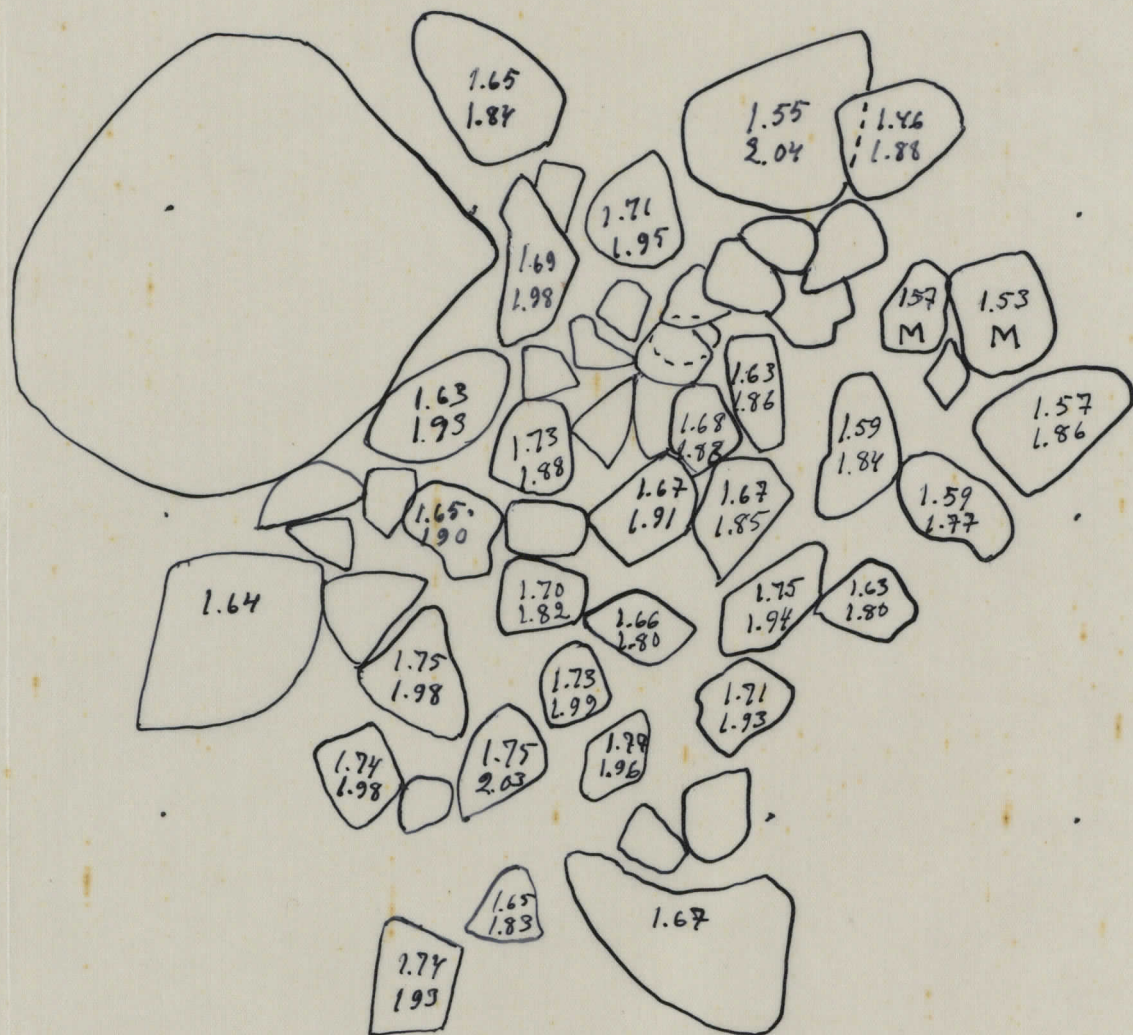
TYRVÄÄ KAUKOLA
 Juvelan "Suuli"
 Hautausmaahan n:o II
 J. Leppäaho 1946

Leikk I-II

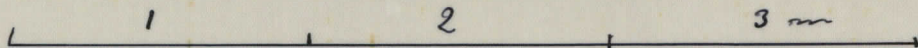
A B C D E F G

Alin kivikerros

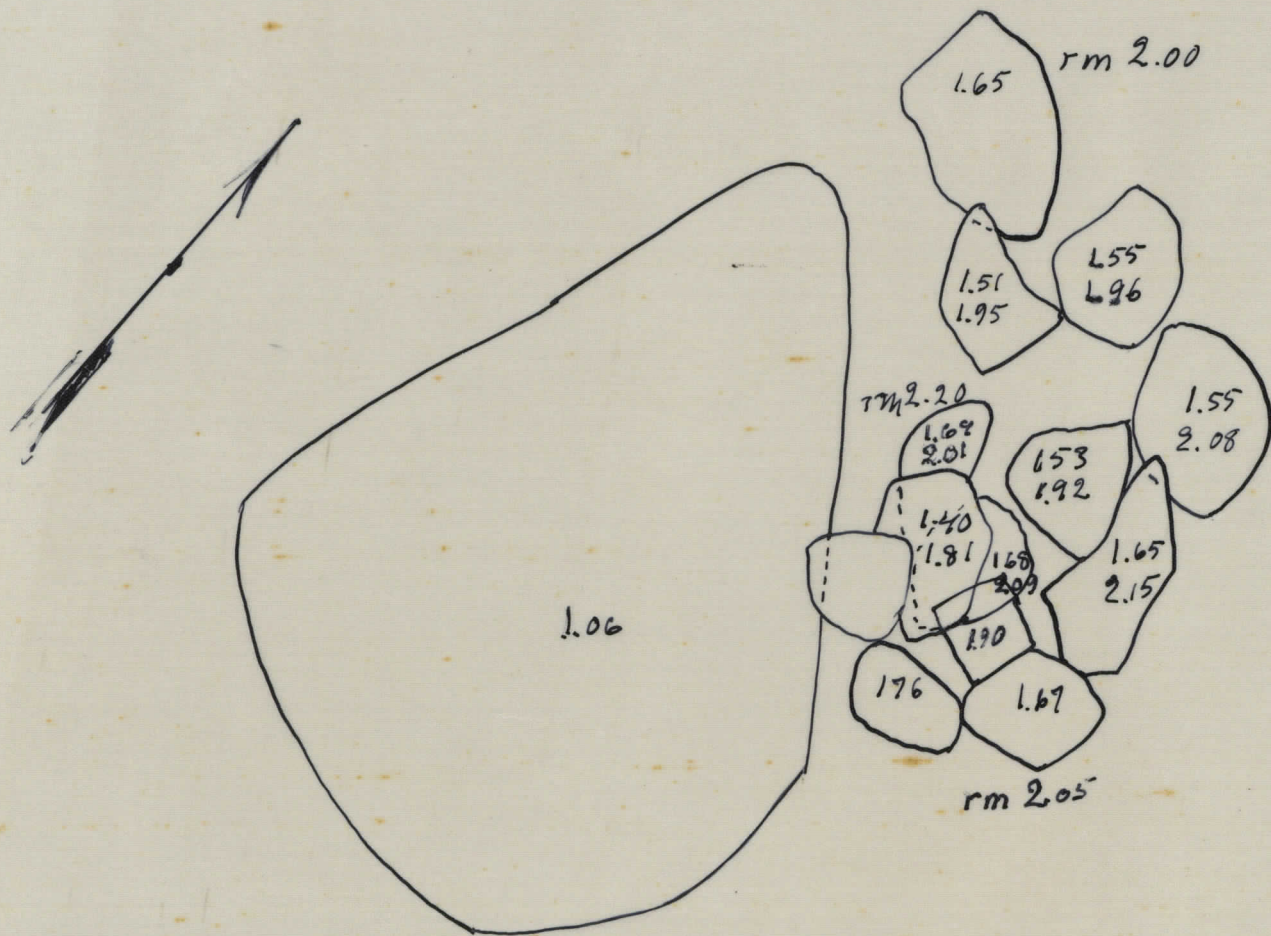

M = maakiivi
F = 1.50

Tyrvää Kankola
Juvelan "Suuli"
Jorma Leppäaho 1946

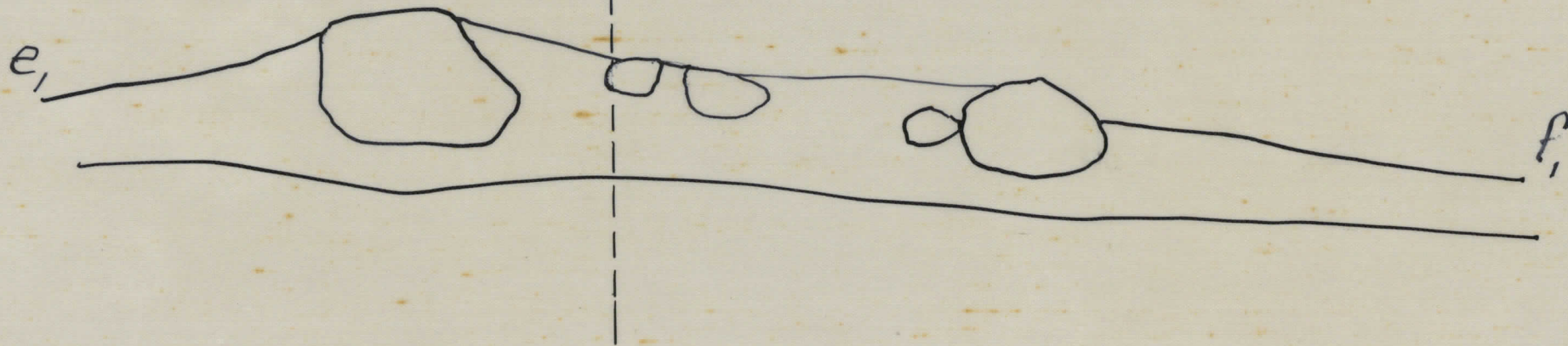
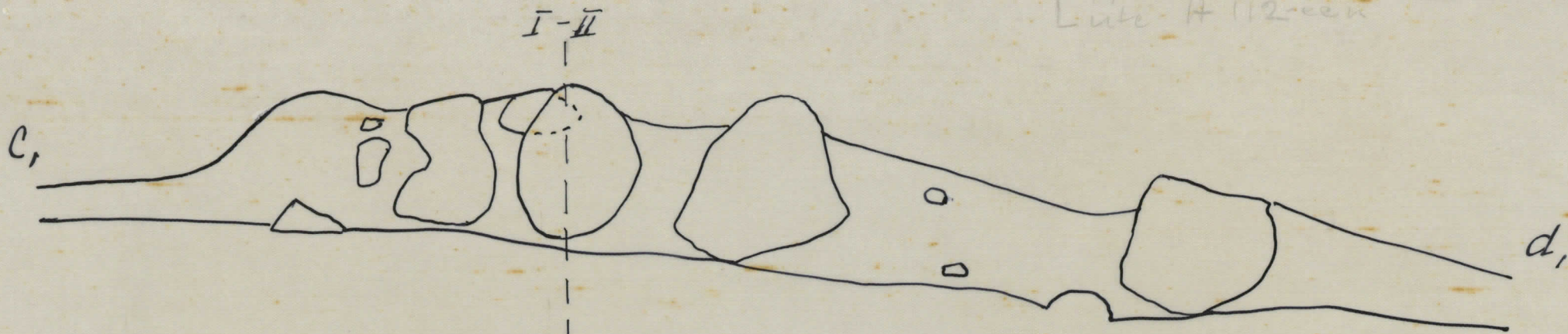
Hautaraunio N: II

rm = raakamaa

Tyrvää, Kaukola
 Saukon Myllyvainio
 Jorma Leppäaho 1946
 Hauta 112a

Lüite # 112-eeen

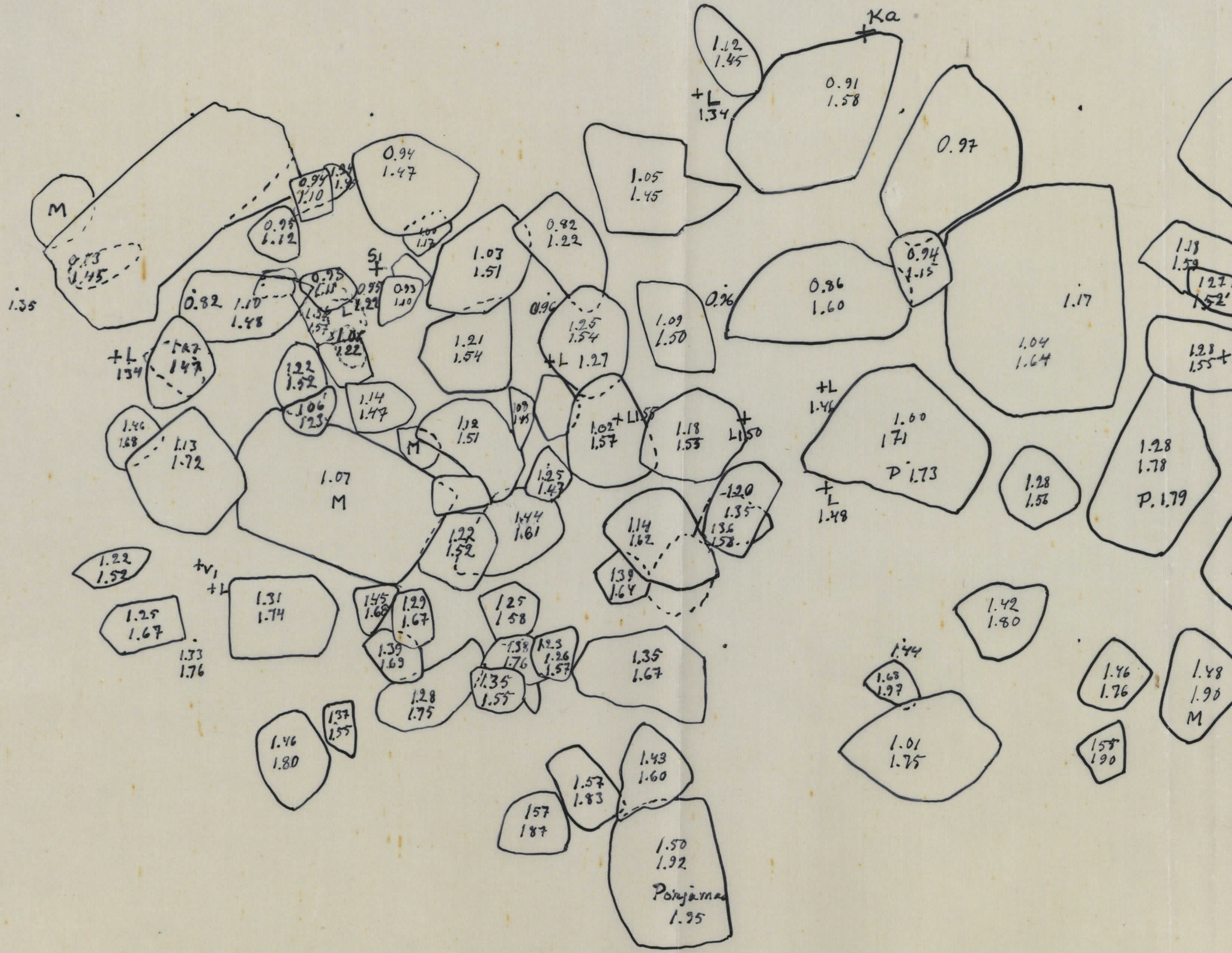

Lüite Hauta 112
Leikkaukset c₁-d₁ sekä e₁-f₁

6
5
4
3
2
1

1.40
1.0

1.37

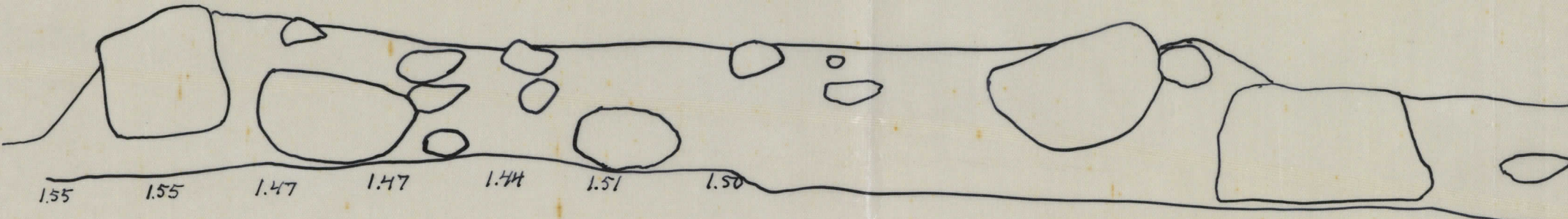
1.64

1.73

1.77

1.9

1.9

A

B

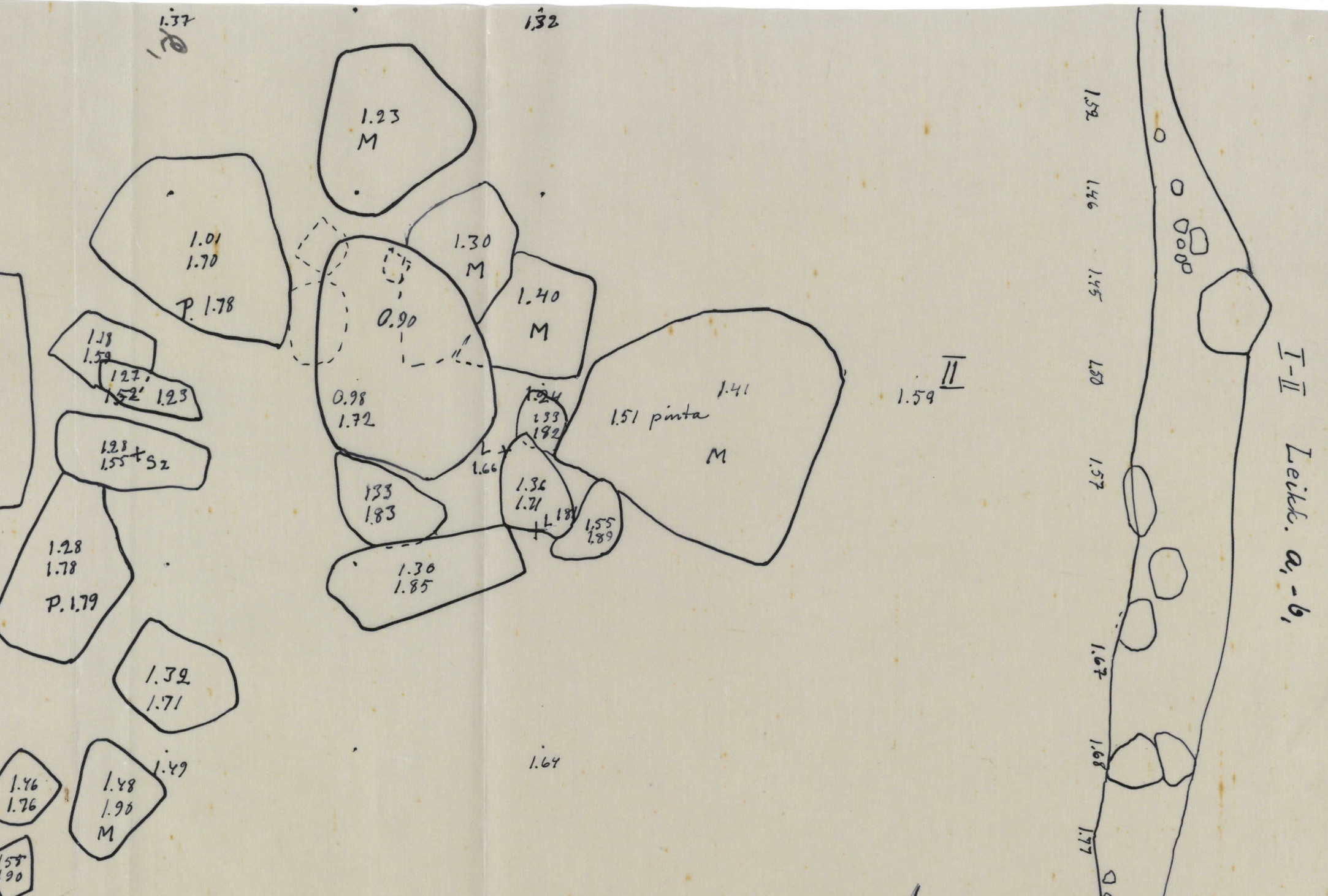
C

D

E

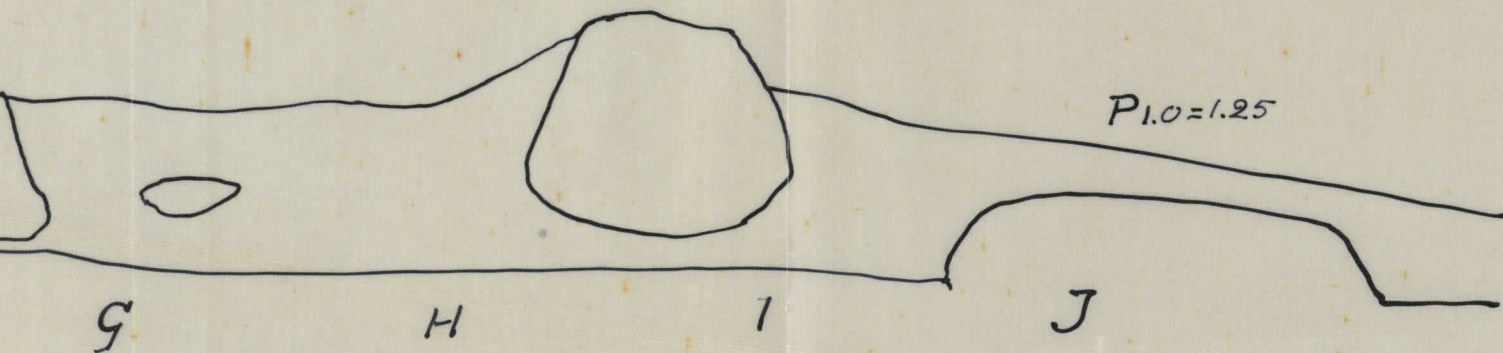
F

G

S, savikiikko; kork. 1.21
 L luu (palamaton)
 V veitsenterä; kork. 1.55
 K keritsimet; kork. 1.71
 Ka kangaspala; kork. 1.51
 S2 savikiikko; kork. 1.61

Tyrvää Kaukola
 Saukon Myllyvainio
 Jorma Leppäaho 1946
 Hauta 112

1.20

1.10

1.30

5

1.10

4

0.97

1.22

3

0.74

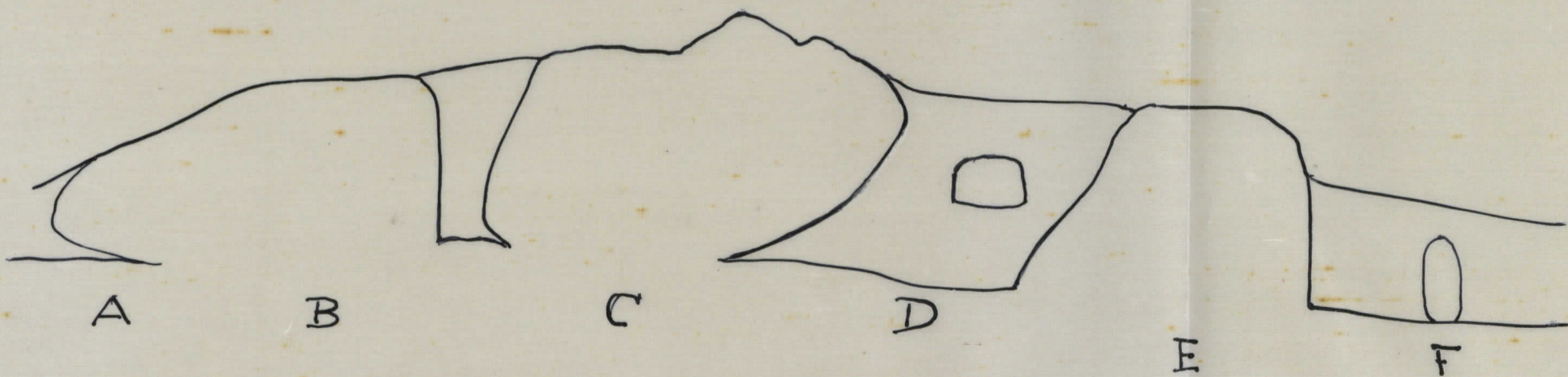
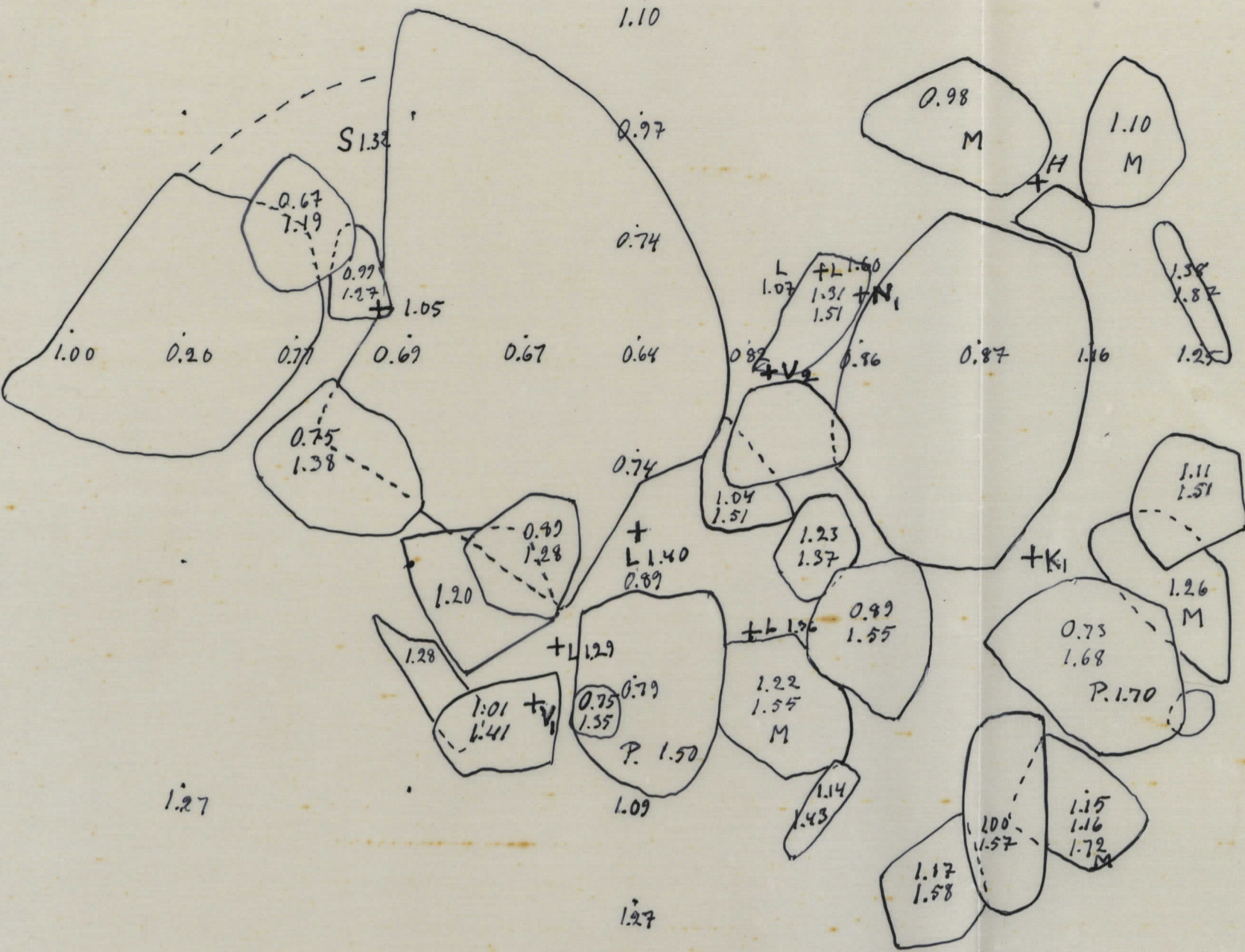
2

0.74

1

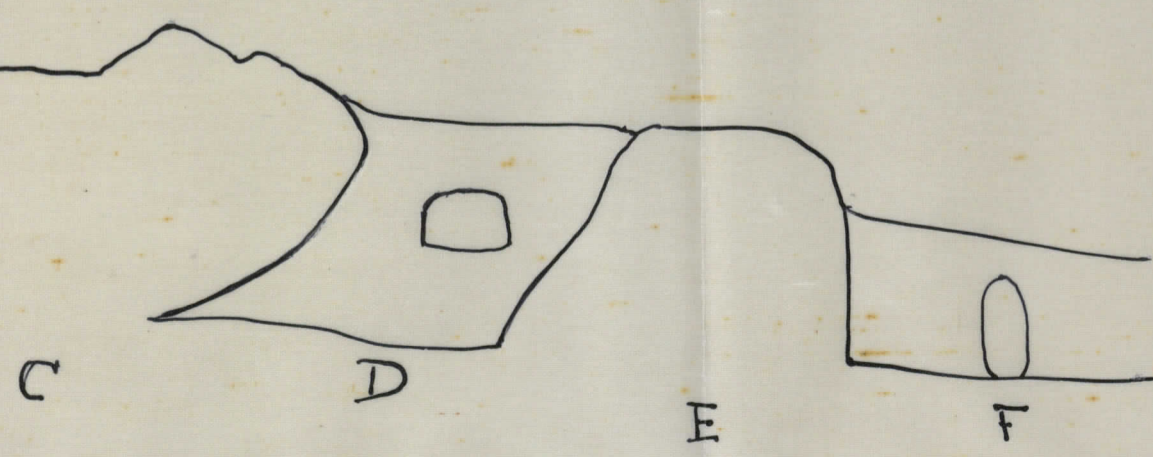
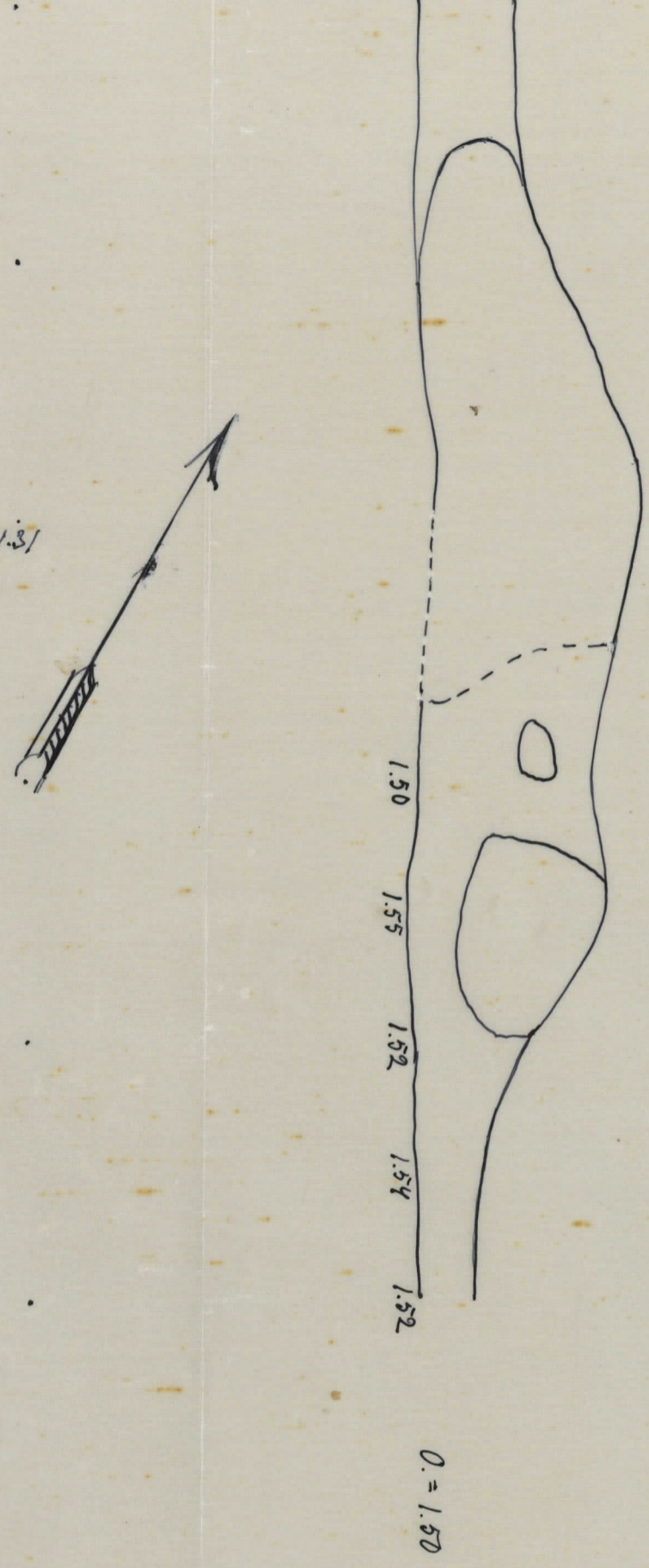
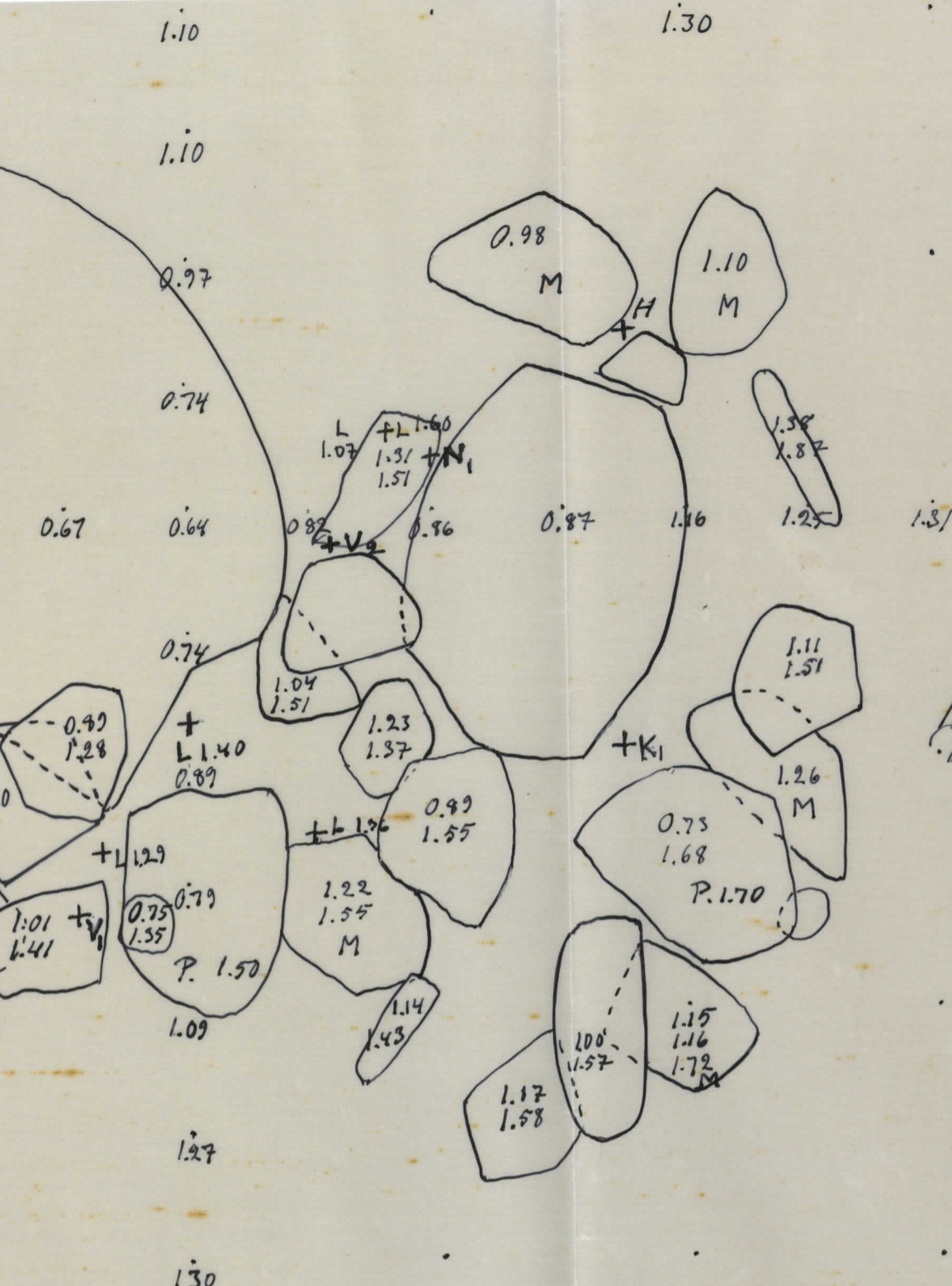
1.27

1.30

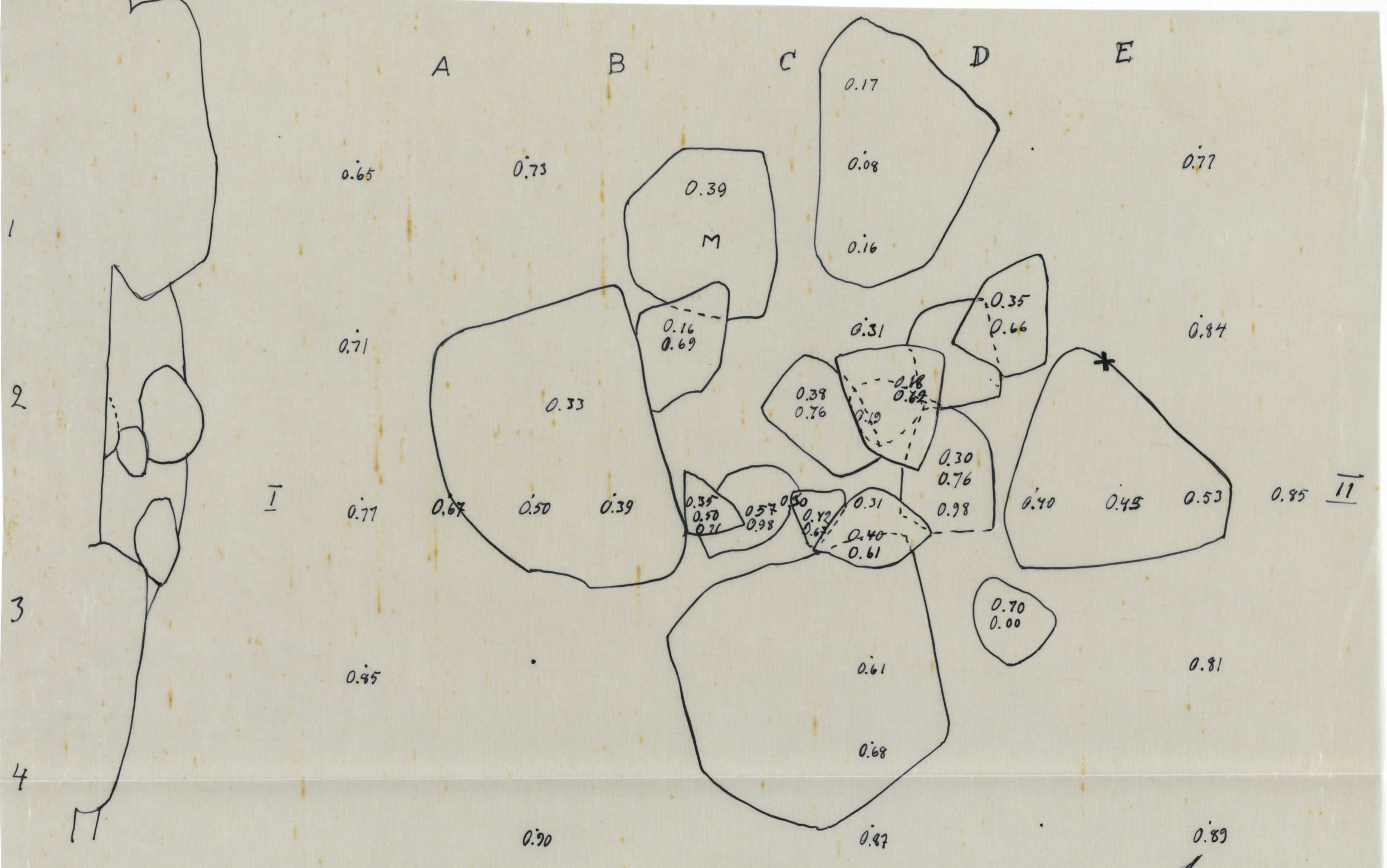
- V₁ = veitsi, kork. 1.38
- L = luuta
- V₂ = veitsi, kork. 1.12
- K = kuutiok. kork. 1.65
- N₁ = rautanauha, kork. 1.57
- S = savikiekkko, kork. 1.32
- H = hiomakivi, kork. 1.52

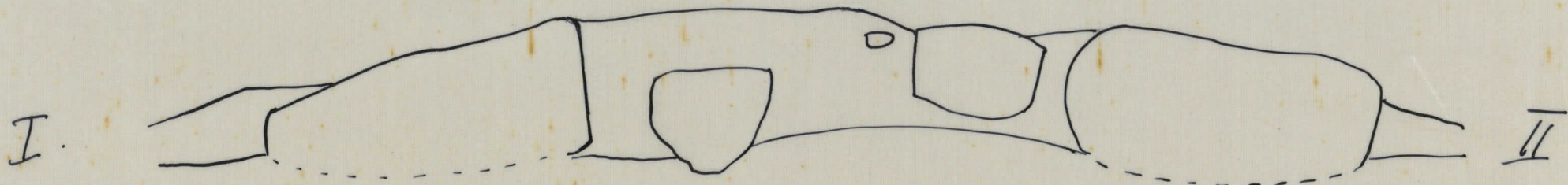
Tyrv
Sauko
Jorma
H

- V₁ = veitsi, kork. 1.38
- L = luuta
- V₂ = veitsi, kork. 1.12
- K = kuutiok. kork. 1.65
- N₁ = rautanauha, kork. 1.57
- S = savikiekko, kork. 1.32
- H = hiomakivi, kork. 1.52

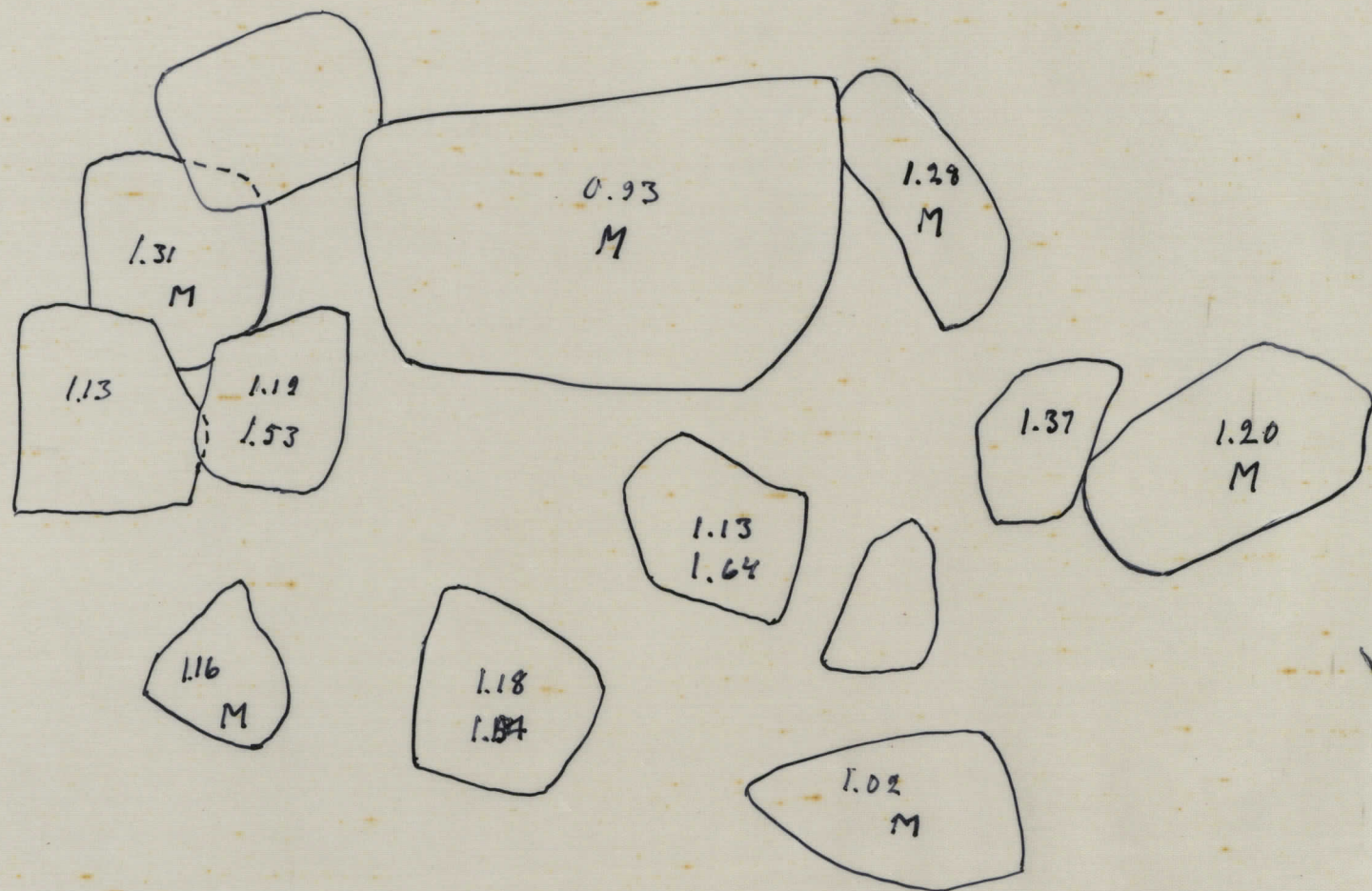
Tyrvää Kaukola
 Saukon Myllyvainio
 Jorma Leppäaho 1946
 Hauta 113 1:25

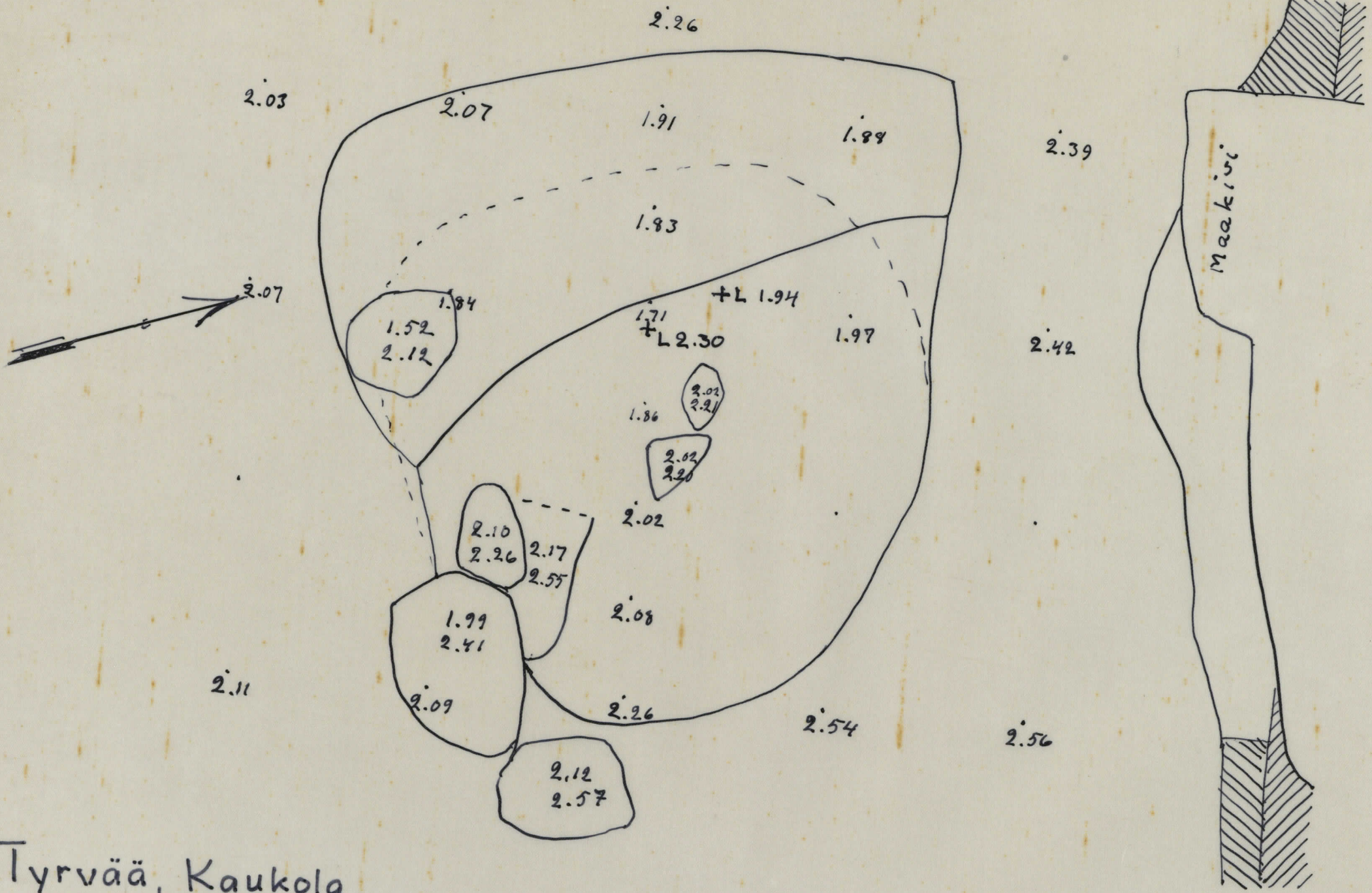

Tyrvää, Kaukola,
Saukon Myllyvainio
Jorma Leppäaho 1946
Hauta 114.

+ hampaita, kork. 0.79

Tyrvää, Kaukola
Saukon Myllyvainio
Jorma Leppäaho 1946
Hauta 116

Tyrvää, Kaukola
 Saukon Myllyvainio
 Jorma Leppäaho 1946
 Hauta 116a

Tyrvää, Kankole, "juvela II"
 Rannion "suurikivi" ja pohja-
 ladelman luoteen puolelta
 valokuvattuina. Valok. kes.
 4946 ins. Paavo Vepsäläinen.
 Filmi ei museossa, kuvassa
 vasemmalla J. L. ja yliopp. Hakala.

Kuin yllä, mutta ilman
 kairausväikettä.

f. 14366.

H. Salmo-46

Tyrvää, Kauhola "Juvela I". Ran-
nion mahdollista reunakive-
ystä etelän puolelta valoku-
rattuina

f. 14367

H. Salmo-46

Kuivä yltä, mutkattelu-
maan puolelta valoku-
rattuina.

f. 14368.

H. Salmer -46

Tyrväi, Kankola, Santon Mylly-
vainio. Hautausmaahan 17E:n tien-
tinen pääkäräntien alku. Taustalla rannio 173 ennen
tutkimista. Valok. suunta ku-
takuinkin pohjoinen.

H. Salmer -46

Tyrväi, Kankola "Juvela I".
Hautausmaahan ennen kivi-
uksia. Valok. suunta pohj-
köillinen.